

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertentie aan de ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 90, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 10 Maart 1912. N°. 1784.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonneementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.00, voor elke regel meer f —.50. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Van de Voleinding.

XLVIII.

TWEDE REEKS.

X.

Maar de dag des Heeren zal komen als een dief in den nacht, in welken de hemelen met een gedruisch zullen voortbijgaan, en de elementen branden zullen en vergaan, en de aarde, en de werken die daarin zijn, zullen verbranden. 2 Petr. 3: 10.

Na rekening te hebben gehouden met de positie van onze aarde ten eerste in den hemelkoepel en ten andere in ons Zonnestelsel, hebben we thans nader onze aandacht te vestigen op de aarde zelf. Aan haar oppervlakte geeft onze aarde voor verreweg het grootste deel een eenduidigen waterspiegel te aanschouwen. Er is op onze aarde veel meer zee dan land. Al het land der vijf werelddelen samen beslaat slechts 28.3 % van de geheele oppervlakte, alle zeeën samen ver over de 71 %. In vierkante Kilometers uitgedrukt, levert alle land samen, met inbegrip van de eilanden, niet meer dan 144 miljoen op, terwijl het water samen een vlakte van 365 miljoen □ K.M. bedekt. Al te sterk wisselen de hoogten en diepten op onze aarde niet. De Stille Oceaan is nog geen 4 Kilometer diep, de Atlantische slechts 3.3 Kilometer, terwijl omgekeerd de berggronden niet hooger oploopen dan de Stille Oceaan diep is, en slechts op enkele plaatsen in Azië en Amerika eenige honderden Meters hooger oploopen. Het tellende bij onze aarde is vooral, dat het dusver nog niet gelukt is, zeer diep in haar bodem te delven. Ze heeft rondom een korst, waarvan de dikte geschat wordt op circa 54 Kilometer. Ge zoudt u dus het stuk land, dat tusschen de Residentie en Haarlem ligt, als recht overeind staande moeten denken, om u de dikte van die aardkorst voor te stellen. Reeds aan dit cijfer, vergeleken met de diepte der zeeën en de hoogte der bergen, voelt ge, hoe ondiep de oceanen en hoe weinig hoog de bergen zijn. Op een aardkorst van 54 Kilometer heeft een inzakking of verheffing van 4 of 5 Kilometer weinig te beduiden. Maar nog minder bevredigend is de diepte, waarin men op het diepste punt in die aardkorst is kunnen indringen. Deze toch bedraagt niet meer dan 2.03 Kilometer, alzo nog geen 250 deel van de geheele aardkorst. Dit diepste punt is bereikt in Boven-Silezië, bij het dorp Rybnik; een cijfer op zichzelf reeds uiterst klein, maar klein vooral zoo ge het vergelijkt met de geheele diepte van de aarde tot op haar middenpunt, die ver over de 6000 Kilometer bedraagt.

Feitelijk weten we dan ook van den aardbol dien we bewonen, nog maar o, zoo weinig af. Experimenteel weet men van het binnenste der aarde zoo goed als niets. Slechts één stellig gegeven schijnt vast te staan, en dit is, dat naar gelang men dieper in de aarde indringt, de temperatuur stijgt en steeds hogere warmte wordt waargenomen. Zelfs begint die waarneming reeds zeer spoedig. Op de temperatuur van den aardbodem in engeren zin, oefent vanzelf de atmosfeer grooten invloed uit, zoodat die bodem in het koude jaargetijde tamelijk koel aanvoelt, terwijl ook de wisseling van dag en nacht hierop inwerkt. Reeds op een diepte van 1.3 Meter echter houdt de laatste, en op een diepte van 25 de eerste bedoelde wisseling op, in te werken, zoodat, dit dunne laagje bodem uitgezonderd, de temperatuur van geheel onze aardkorst door de warme gloeiendheid in het hart der aarde beheerscht wordt. In het geboortegat bij Acheladebach vond men op een diepte van nog geen 2 Kilometer reeds een hitte van over de 150 graden Fahrenheit. Hierbij nu moet wel in het oog worden gehouden, dat men deze hoogtemeter waarnaam op een diepte van nog geen 2 Kilometer, terwijl de geheele aardkorst een dikte van 54 Kilometer heeft. Daar nu deze aardkorst voor een groot gedeelte uit steenlagen bestaat, kan men hieruit opmaken, hoe ontzettend de gloeiendheid in de kern van onze aarde moet zijn, om door zulk een dikke korst van 54 Kilometer de warmte nog met een temperatuur van 150° te doen doorwerken. Al heeft niemand dien innerlijken hard der aarde ooit aanschouwd, algemeen stelt men toch vast, dat onze aarde inwendig een alles te boven gaande hitte moet ontwikkelen en dat het een betrekkelijk slechts dunne korst is, die ons op haar oppervlakte van de vuurmassa scheidt. Aan de uitwerpselen die uit den krater van vuurspuwende bergen worden uitgestort, ziet men dan ook, hoe de hardste steen gesmolten in lavavorm uit de aarde voortkomt, en dat stroomende vuur worden uitgespuwd.

Vergelijkt men nu met deze gegevens hetgeen we in 2 Petr. 3 lezen, dan voelt men, hoe 't een met het ander strookt. Daar toch heet het: „De hemelen die nu zijn, en de aarde, zijn door het (scheppend) woord (Gods) als een schat weggelegd, en worden ten vure bewaard tegen den dag des oordeels. De Heere vertraagt de belofte niet, maar de dag des Heeren zal komen als een dief in den nacht, in welken de hemelen met een gedruisch zullen voortbijgaan en de elementen branden zullen en vergaan, en de aarde en de werken die daarin zijn, zullen verbranden.” Dit apostolisch woord verstaat men niet, zoo men rekent met wat wij aan de oppervlakte der aarde waarnemen. Daar toch doet al wat we waarnemen meer bedacht zijn op een ondergang van de wereld door het water. Rekenen men daarentegen met de vondsten der geologische wetenschap, en weet men dat, op een dunne korst na, heel de aardbol die we bewonen, uit één gloeiende vuurmassa bestaat, dan rijzen hiermede beide uitspraken van den apostel, ten eerste zijn zeggen, dat de wereld water is en in water bestaande, wat klopt op de aangegeven verhouding van 28 % land met 71 % zee, en ten anderen dat eens al wat nu wereld heet, in 't vure verbranden en opsmelten zal, om in nieuwen vorm over te gaan. Immers hietoe is niets noodig, dan dat de aardkorst opensplijte; iets wat zich bij haar gestadige inkrimping en verimpeling zeer wel denken laat; en dat op die wijze de gloeiende vuurmassa gelegenheid verkrijgt om geheel de aardkorst te verteren. Ook uit kracht van deze gegevens ontvangen we derhalve den indruk, niet dat slechts wij menschen wisselen in ons levenslot, onderwijl de aarde onbeweeglijk en vast zou zijn, maar dat, geheel omgekeerd, ook de aarde zelf een gestadige verandering ondergaat; dat niet wij menschen alleen, maar ook de aarde die we bewonen, aan een proces der eeuwen is onderworpen; en dat het uit dien hoofde niet anders kan, of ook dit proces, dat de aarde zelf ondergaat, en dat niet uit geval, maar uit den raadsel Gods voortvloeit, evenals ons eigen lot op een Voleinding moet uitloopen; een Voleinding waaraan ze zich nu reeds sinds eeuwen voortbeweegt. Steeds blijft het dus onze slotsom, dat het één machtig proces is, waarin heel het geestelijke en stoffelijke Heelal zich voortbeweegt. Een proces waaraan we met onzen geest, met ons lichaam, met onze aarde en met heel ons Zonnestelsel deel hebben, en dat zich, 't al samenvattend en Gods bestel uitvoerend, haast naar het einde.

Het groote mysterie blijft nog steeds de beweging welke waarin zich de aarde bevindt, en waarin ze zich van het Westen naar het Oosten rondwentelt met een snelheid van bijna 30 Kilometer in de seconde, zoodat we met al wat in de aarde is, en met wat zich op de aarde beweegt, elk uur een afstand doorloopen van ruim 100,000 Kilometer, en alzo van veel meer dan 2 miljoen vier honderdduizend Kilometer op elken dag. De tweede beweging die hier bij komt, is veel minder haastend. Is de beweging van de aarde om de zon van bijna 30,000 meter in de seconde, de omwenteling van de aarde om haar as, die dag en nacht maakt, heeft slechts plaats met een snelheid van 464 meter in de seconde, en is alzo met de eerste bedoelde nauwelijks voor vergelijking vatbaar. Dat nu een star in het lichtdijgend, eenmaal in beweging zijnde, zich ongestoord voortbeweegt, levert voor ons denken geen moeilijkheid op; maar voor wie uitsluitend met wetenschappelijke gegevens rekent, blijft het mysterie liggen in de vraag, of wat aan deze bol, en ook aan onze planeten, den eersten stoot heeft gegeven, waardoor ze in beweging geraakt zijn, en dat wel voor alle planeten in denzelfden kring, en met een zich bijna gelijkblijvende snelheid. Voor wie van het denkbeeld der Schepping uitgaat, en alzo in al wat bestaat de hand van den Schepper eert, levert dit geen geheimenissen op, maar zoo men, gelijk zooveel doen, den Schepper ter zijde zet, wordt het ten eenenmale onverklaarbaar. God Almachting heeft niet alleen de hemellichamen één voor één tot aanzijn geroepen, maar hun ook de beweging medegedeeld, zoodat de beweging van hun innerlijk proces, als de beweging van hun uitwendige loopbaan; en daar uit deze twee bewegingen geheel het proces, dat het Heelal doormaakt, geboren wordt, zoo blijkt ook hieruit, hoe het uitgangspunt van het proces in het Heelal niet anders kan genomen worden dan in Gods raadsel. Het onderling verband, waarin de hemellichamen tot elkander moeten staan, en de verhoudingen die in dit onderling verband moeten opkomen, zijn beide uitvloeisel van éénzelve Goddelijke gedachte. Het is de werkelijkheid van die gedachte Gods waarin

het proces der wereld bestaat, en de Voleinding van alle dingen kan niet anders wezen dan de volkomen werkelijkheid van wat van eeuwigheid in de gedachte Gods lag samengevat.
Alles in actie, en in een actie die een eenheid vormt, blijft het tooverwoord voor het wereldproces. Het is in de éénzelve hand zijner Almacht, dat God de Heere uw ziel houdt; met uw ziel uw lichaam; met uw lichaam heel de aarde waaruit de stof voor uw lichaam genomen is; met heel deze aarde het gansche zonnestelsel waartoe deze aarde behoort; en met dit zonnestelsel gansche het Firmament. Juist omdat de actie waarin dit alles verkeert, één uitgangspunt, één oorsprong, één werkende oorzaak heeft in Gods eeuwig bewustzijn, daarom kunt en moogt ge, in dit groot en machtig proces, het lot van uw eigen ik niet isoleeren van de Schepping in haar geheel. Ge moogt niet zeggen, dat alleen uw ziel waarde heeft en dat al 't stoffelijke en zielelijke als waardeloos terzij moet worden geworpen. Dat ware denkbaar en verstaanbaar, zoo alleen uw ziel, uw geest, uw ik zijn oorsprong in God had, en al wat daar stoffelijks bijkomt, er door menschen of andere creaturen aan ware toegevoegd. Dan konnt ge zeggen: Wat aan God zijn oorsprong dankt, niet zich een eeuwig bestaan gewaarborgd, maar al wat het creatuur hier aan toevoegt, versinkt straks in het niet. Maar al zulke gedachten weergeleggen zichzelf, zoodra ge inzicht en erkent, dat er geen creatuur is, anders dan door God geschapen, geschapen in verband met al het overige, en geschapen met een doel en met de beweegkracht om dit doel eens te bereiken. Had het Gode belieft, al wat hij schiep in volmaaktheid te scheppen en in eeuwigte ruste voor zijn aalzend oog uit te spannen en uit te stallen, zoo zou er niets dan één eeuwig voortduren van het zijnde ontstaan zijn. Nu daarentegen uit de éénzelve gedachte Gods de ontelbare veelheid van creaturen, en al deze creaturen in actie geschapen zijn, nu moet zich wel in aller gezamenlijke actie één eenheid van gedachten verwezenlijken; moet het alles zich in één alomvattend en alom zich voortzettend proces voortbeweegen; en kan de Voleinding niet bereikt worden, dan door het eendielig overgaan van alle ding dat God schiep, uit de actie in de eeuwigte ruste der heerlijkheid.

Nu is die actie, die beweging, dat proces, die onze aarde met al 't overige, zij 't ook op eigen wijze, mee doorloopt, reeds eeuwenlang op gang, en het is van dit proces dat de geologie, of de aardkunde, ons met groote nauwkeurigheid het relaas, ten deele althans, voorleest. Veel rijker nog zou dat geologisch resultaat ons bevredigen, zoo het mogelijk ware gebleken, heel de aardkorst te doorboren. Nu men nog slechts 2 van 54 Kilometer aardkorst doorboord heeft, blijft nog zoo nameeloo veel te vragen over. Maar toch is het nu reeds verkregen resultaat van hoog gewicht, en geeft ons zelfs meer dan men zoo oppervlakkig zou wagen. Ware het toch zoo gesteld, dat de verschillende lagen van de aardkorst in zulver vlakken de één op de andere gestapeld waren, zoo zou ons alleen omtrent de bovenste lagen voldoende kennis zijn toegekomen. Doch dit is niet het geval. De onderscheidene lagen, waaruit de aardkorst bestaat, liggen niet horizontaal in één vlak der aarde uitgestrekt, maar schiel in allerlei bochten en wendingen door en over elkaar heen. Dit verklaart zich gevoeglijk, zoo men aanneemt, gelijk men dan ook doet, dat onze aarde begonnen is met een gloeiende bol, één vuurgloed, een kokende massa te zijn, en zulks wel omgeven door een machtige atmosfeer van vocht. Dit beduidt niet, dat er ook niet in de aardbol vocht kan gescholen hebben, maar in elk geval verkeerde dit vocht dan in een toestand van hooge verdamping, en soortgelijke invloed moet van den vuurgloed in heel onze aardbol aanvankelijk op de atmosfeer die de aarde omgaf, zijn uitgegaan. De gesteldheid van die atmosfeer stond tegen de gesteldheid van de gloeiende aardbol over. Tusschen beide moest een worsteling intreden. De vuurgloed moest steeds opgloeien om de atmosfeer in damp te doen opgaan, en omgekeerd, de atmosfeer moest een invloed oefenen, die er allengs toe leidde om de gloeiende massa af te koelen en den gloed te dempen. Bij die worsteling nu bleef aan de atmosfeer de overwinning. Niet de vuurgloed der aarde heeft onzen dampkring verdampd en doen verstuiven, maar omgekeerd is door den dampkring de buitenste oppervlakte der gloeiende massa ontvoerd, gehard en in een vaste laag omgezet. Op die aldus ontstane harde laag heeft toen de dampkring zijn dampen in den vorm van regendruppelen doen neerkomen, en alzo zijn

de zeeën over de oppervlakte der aarde uitgebreid. De overwinning van den dampkring is alzo een volkomene geweest, en waar ge ook de zee aanschouwt, die haar golven over de diepte doet trillen, spreekt die Oceaan u van een bedwongen, ten ondergebrachte, en nu geheel onderworpen vuurgloed.

Nadat nu eenmaal de uiterste oppervlakte der aarde afgekoeld en verkoold was, is dit proces van afkoeling en verkooling voortgegaan. Over de eerste laag van de eerste materie heeft zich een tweede, daarover een derde laag gevormd, en zoo is van leverde die korst ontstaan, die thans op een diepte van 54 Kilometer heel de aardbol omgeeft. Nu toont intusschen wat men in de aardkorst vindt, dat deze afkoeling en verharding niet regelmatig en geleidelijk plaats heeft, maar met schokken en stooten. Blijkbaar toch heeft de onmetelijke gloeiende massa nog gedurig getracht het verloren terrein te herwinnen, door zich met alle kracht tegen enkele zwakkere punten van de nieuw gevormde laag op te dringen, en die opnieuw te breken, te doorboren en te scheuren. Zoo kwam het telkens tot een geweldadige reactie van de gloeiende massa tegen de door de atmosfeer gevormde laag. Zoo schoof, zoodra er reeds meerdere lagen gevormd waren, een lagere laag dwars door een hogere heen, drong door de scheur naar boven, en zette zich daar vast. En behalve deze opringing van laag tegen laag en deze opschuiving en inschuiving van laag op en tusschen laag, had men bovendien nog van meet af te doen met wat we nu nog in de vuurspuwende bergen waarnemen. Al spoedig toch ontwaarde men bij nader onderzoek, dat de op elkaar volgende lagen al wat er onder school allerminst hermetisch hadden afgesloten. Bij de plaats hebbende inkrimping vooral kwamen er scheuren en gaten in zulk een laag, en zoodra zulk een opening zich gevormd had, drong de gloeiende massa zich op naar boven, om door deze scheuren en reuten heen gloeiende stroomden naar buiten te werpen. Het is hierdoor, dat de vuurspuwende bergen ontstaan zijn, en dat, gelijk nog onlangs in Zuid-Italië bleek, met het vuurspuwen van deze bergen een verbrokkeling, verscheuring en vernieling van de bovenste laagdraag kan gepaard gaan, die zeer ernstige verwoestingen kan aanrichten. In vroeger jaren ontbrandde op dit punt soms vrij hevige strijd tusschen de zoogenaamde Plutonisten en Neptunisten, beide namen ontleend aan Romeinse godgestalten. Neptunus was in de mythologie de god van de zee, Pluto was de god van het vuur. Nu namen de Plutonisten de hierboven geschetste actie aan, daarin bestaande, dat de vuurgloed die uit het hart en de kern der aarde werkte, de hoofdwerker was van de plaatsgrijpende veranderingen; terwijl omgekeerd de Neptunisten de hoofdwerking van het water lieten uitgaan, dat zich uit de atmosfeer en uit de dampen der aarde op den vuurgloed wierp. Thans heeft die aloude strijd afgedaan, en is men het er tamelijk wel over eens, dat de gang der ontwikkeling van onze aarde zich uit beider werking samen, zoodat van het water als van het vuur, het best verklaren laat.

Men onderscheidt voorts de afkoelende en verhardende werking die aan de oppervlakte der aarde steeds verder voortdrong, in onderscheidene formaties. Eerst was al wat tot deze aarde behoorde één gloeiende, vloeiende massa, en eerst uit deze vloeiende massa heeft zich de steen in verschillende vormen verhard. Niet alleen het metaal, ook de steen begon met vloeistof te zijn, en het is eerst uit deze vloeistof, dat zich allengs de verschillende soorten van steen hebben afgekoeld. Vier formaties heeft men gepoogd daarbij te onderscheiden; iets waarop we hier niet nader kunnen ingaan, daar het voor ons onderzoek niet dan van zeer ondergeschikt belang is, welke soort steen achtereenvolgens door verharding in den toestand van vastheid is overgegaan. We volstaan daarom met de namen te noemen, waarmede men deze vier formaties pleegt aan te duiden. De onderste, diepst liggende formatie noemt men de *Archaische*, een naam die niet anders aanduidt, dan dat ze de *oudste* formatie is. Dan volgt de tweede, van anderen op gerekend, als de *Palaëozoische*, waartoe o. m. de steenkoolenlaag behoort. De derde is de *Mesozoische*, waarvan de krijtlagen de meest bekende zijn. En de vierde eindelijk is de *Kaenozoische* laag, waarin men ook sporen van menscheelike overblijfselen acht ontdekt te hebben. Toch beelde men het zich niet in, alsof deze vier formaties thans in stille ruste zich de één over de ander uitvielen. Het tegendeel is het geval. Er grijpt nog steeds ook in deze onderscheidene lagen een steeds voortgaande actie plaats, teweeggebracht onder den invloed van den *gloed*, den invloed

van het *water*, den invloed van de *lucht*, en den zijdelingschen invloed van de vuurspuwende *reuten*. Uit al deze invloeden toch ontstaan gedurig meerdere formaties, die niet anders dan uit de werking van nieuw ontwikkelde krachten te verklaren zijn. Iets waarop daarom te meer de aandacht zich moet vestigen, omdat bleek, dat er niet enkel vloeigloed in steen werd omgezet, maar dat de reeds gevormde steensoorten, onder den invloed van deze werkingen der lagen, zich ook in andere steensoorten veranderden. Feitelijk heeft men alzo met drieërlei te doen: 1e. met wat zich rechtstreeks uit de vloeiende gloeiende massa afkoelt en verhardt; 2e. met wat door de reeds gevormde lagen uit de gloeiende massa of uit een lagere laag doorbreekt en ten slotte op de aarde wordt uitgeworpen; en 3e. met wat in de reeds gevormde lagen zich onder nieuwe invloeden wijzigt, soms zelfs verandert in het soort. De eerste noemt men *sedimentaire*, omdat ze gevormd zijn door bezinking; de tweede *eruptieve*, omdat ze als vuur opspuwend; en de derde *dynamische* verschijnselen, omdat het producten zijn van nieuwopgekomen krachten.

Van bijzonder gewicht voor de kennis van de actie die in onze aardkorst plaats greep, zijn de overblijfselen van organische bestanddelen die men niet alleen tusschen, maar ook in de steenformaties in groote menigte ontdekt heeft. Planten en dieren zijn blijkbaar door een actie als bovenbedoeld overvallen, soms zelfs in een nog werkzame massa opgenomen, en in die steenmenigte zelfs versterkt. In deze verschijnselen heeft men gedacht een middel te bezitten, om zelfs den duur te bepalen, die voor de formatie van zulk een laag noodig is geweest. Men achtte ten slotte zelfs met groote nauwkeurigheid te kunnen vaststellen, hoeveel jaren en eeuwen noodig waren geweest, om een steenkoolbed van zekere diepte en uitgestrektheid, gelijk men ze aantroft, in stillen voortgang te vormen. Zooveel het kon, ontdekte men hietoe zijn maatstaf aan veranderingen en formaties die nu nog plaats grijpen, en paste den gevonden maatstaf dan toe op de groote vervormingen die men in de sedimentaire lagen vond. Daar nu verreweg de meeste geologen uit de latere jaren niet alleen alle rekenen met de Heilige Schrift hadden opgegeven, maar er tuk op waren met wiskundige zekerheid aan te toonen, dat zij 't veel beter wisten dan de Schrift, is aan de uitkomsten van deze berekeningen maar al te dikwijls een wapen ontleend om de Openbaring in de Schrift met de openbaring in de Natuur te bestrijden. Nu erkent natuurlijk elk Christenmenschen, gelijk we boven reeds aangaven, dat hetgeen de Natuur zelf leert, evengoed een Openbaring Gods is als wat we in de Schrift vinden; maar de conclusie, die zeer stellig voor de *feiten* geldt, gaat daarom nog volstrekt niet door bij de daarop gebouwde *berekeningen*. Dan toch zou eerst vast moeten staan, dat het proces, waarmede we te doen hebben, zich alle eeuwen door met dezelfde *traagheid* had voortbewogen als thans. En juist hiervoor is het bewijs nooit geleverd, noch kan geleverd worden. Reeds bij het kind ziet men, hoe bij alle eerste wording het proces gansch andere en veel snellere afmetingen aanneemt dan op later leeftijd.

Dr. A. K.

DE DERDE LIJDENSWEER.

„Hij waag veracht”.

Hij was veracht, en de onwaardigste onder de menschen, een man van smarten, en veracht in krankheid; en een tegelijk was als verbergende het aangezicht voor hem. Hij was veracht, en wij hebben hem niet gescht. Jes. 53: 3.

De Zoon Gods heeft zichzelf vernedert. Dit is het uitgangspunt. Hij was in de gestaltenis Gods, en is tot ons gekomen in de gestaltenis *ens menschen*. Het mysterie van de Vieschwording.

In deze Vieschwording heeft hij in de tweede plaats zichzelf vernedert. Er zijn er onder de kinderen der menschen die bekleed zijn met macht, met aardsche grootheid, met mogendheid. Doch dit alles liet de Christus in zijn menscheelike varen. Geen andere kroon droeg hij dan de doornenkroon, en 't zinnebeeld van zijn existentie was niet de kroon, maar het slavenkleed waarmee hij zich omgaf. Hij was gekomen, niet om gediend te worden, maar om te dienen.

En nu komt de derde trede in het af dalen. Hij heeft zich niet alleen vernedert en verbergt, maar het zich ook laten opleggen, dat hij veracht werd.

Reeds de profetie had 't in haar beeld aldus getekend. Jesaja had 't reeds voor eeuwen

uitgeroepen: Hij is veracht, en wij hebben hem niet gesacht. En van den Tabor na de verheerlijking afdalende, had Jesus zelf 't aan zijn jongeren betuigd: „Het zal geschieden, gelijk het geschied is van den Zoon des Menschen, dat hij veel lijden zal, en veracht worden“ (Marc. 9: 12).

Aan verachting ten prooi zijn, is heel iets anders dan zich vernederen. Wie als mensch zich onder menschen vernederd, bedoelt daarmee van de hoogste plaats in de wereld af te zien, en aan het innemen van een lagere plaats lust te hebben. Vernedering in dezen zin slaat op de maatschappelijke positie die men bekleedt. In het maatschappelijke staat de koning het hoogst, de slaaf het laagst, en Jesus koos de slaafgestalte, ook al wist hij dat hij de erfenis van David, Israels grooten koning, maar verachting is heel iets anders. Verachting staat tegenover waardering. Verachting is niet iets dat we zelf kiezen, maar dat ons aangedaan wordt door hen in wier midden we optreden. Zij, in wier midden we verkeerden, vormen zich over ons een oordeel. Dat oordeel kan er toe leiden, dat we hoog in hun schatting komen te staan, en dan eeren ze ons. Maar dat oordeel kan ook zijn, dat we hun onverschillig blijven, of dat ze zelfs tegen ons partij kiezen, en dan loopt 't uit in verachting. Hij, wie dat treft, voelt dan dat hij in zijn wezenlijke waarde en betekenis miskend wordt. Dat hij wordt onderschat beneden billijke waardering. Dat zijn bedoelingen, verkeerdt en omgekeerd dan ze zijn, worden verstaan. En dat, waar hij om zichzelf wil, om zijn zaak wil, om achting en waardering van zijn volk en omgeving prijs zou stellen, in steek hiervan hem slechts minachting en verachting ten deel valt.

Veracht te wesen, waar men weet op waardering en eere volle recht te hebben, is een lijden, en als het aanhoudt, kan het de ziel zoo bang en diep neerdrukken, dat ze er onder bezwijkt. Hoe vaak is niet in zelfmoord uit die slechtafbeelding redding gezocht. Lees er daarom niet overheen, zoo de Schrift het u voorhoudt, hoe ook die bittere verachting een der stukken is geworden van het lijden, dat de Christus van het begin zijner menschenwording tot op het Kruis gedragen heeft. We spreken hier niet opzet van het bitter einde van het Kruis, omdat mede in dit sterven niet met het zwaard, maar aan een kruis, uitdrukking lag van de verachting die zelfs zijn rechter hem toedroeg.

Iemande ere is naar zijn roeping en levensstaak, en naar gelijken maatstaf is zijn verachting. In een zijner kinderzangen liet Van Alphen zijn kleine lezers zingen: „Och, was Jesus nog op aarde, 't ging aanstands naar Jesus heen“. Een zoo begripvolle kindergedachte. Maar denk de gedachte nu in, dat werkelijk het gerucht op eenmaal heel de wereld over werd geseind, dat de Christus in dat bepaalde land en in die stad verschenen was, en immers heel de wereld door, zoover er belijden van zijn heiligen naam was, son 't één drijven en jagen zijn, om naar die alzo gelibde plek zich heen te spoeden. En heilige hartstocht om aan Christus de hoogste eer toe te brengen, son in aller hart opwaken. Men zou niet weten wat men doen zou, om aan de hulde en aan het eerebeneden aan Jesus deel te mogen erlangen. Een geheiligde onrust zou zich van heel de wereld meester maken. Zangers zouden van hem zingen, de tong der welkspreekers zou zijn lof verkonden, men zou alles nadenken, alles verstellen om dan toch maar niets aan de hulde, de vereering en de aanbidding van den Christus te laten ontbreken. Van allen kant zou zich van de geloovigen de indruk meester maken, dat al wat liefde, toewijding en dienstbetoon aan een kind des menschen kan toebrengen, boven alle kind des menschen aan Jesus moest worden toegebracht. De eere der Vorsten zou hij de eere die Jesus ten deel viel, geheel verbleeken, en Keizers en Koningen zouden met de geringsten der aarde wedijveren om alle eiden eer aan de voeten van Jesus af te leggen. En nog zou ieder gevoelen, dat men te kort schoot in voldoening aan den drang des harten, om onzen van God gesalfden Profeet, Hoogepriester en Koning de eere en hulde toe te brengen, die in Efrata's velden nog alleen de Sefarjimen Hem hadden opgedragen, toen 't al op aarde nog zweeg.

En die hulde- en die eere-bieding zou in niets te veel, zoo veelteer nog te weinig zijner waardig zijn, want hoe hoog ook de eereverheffing in onze menscheijke ziel gaan moge, nooit zal ze ook maar van verre reiken aan het peil der genade, waartoe onze Goddelijke Redder het heil voor ons heeft opgevoerd.

Vergelijk hier nu mede, wat 't lot was dat Jesus ten deel viel, die drie en dertig jaren lang dat hij op deze aarde verkeerd heeft. Toen was op aarde in Jesus te aanschouwen, wat we ons nu nauwelijks kunnen voorstellen, dat ooit weer alsoo onder ons wesen zal; en waar was toen de hulde, de eere, de aanbidding die, we zeggen niet een enkele ziel, neen, maar die de wereld, die ons geslaet en die de menscheide, die de koningen der aarde aan Jesus gebracht hebben? Was Jesus begrepen, was Jesus gekend, werd hij verstaan en gewaardeerd, was er één golvende strooming in al wat leefde naar Jesus toe? Lees en herles de Evangelien, en ge siet 't immers voor oogen, van dat alles gold het tegendeel. Er waren poëtische oogenblikken, als de schare om hem raamschoolde in Galilea; er waren oogenblikken van roerende dankbaarheid, als een blinde zag of een lamme op eens liep; er waren oogenblikken van diepen ernst, als Jesus de sonde vergeef; maar van hulde, van eerebrenning, van aanbidding kwam alleen op Tabor het heerlijk visioen getuigen. Het is zoo, het Hosanna heeft werklonken, maar hoe schier plotseling sloeg het niet in 't „Kruis hem“ om.

Hij was veracht... en schier niemand voelde het voor Jesus. Zelfs eerst zijn apostelen niet. Een ere en hulde, met zijn innerlijke waardij en met zijn betekenis voor heel de wereld overeenkomend, heeft op aarde niet één enkel kind des menschen hem geboden. 't Hoogste was dat in hem de Messias begreep werd, maar de meesten sonder te verstaan wat in dat woord Messias lag. En dit was dan nog van zeer enkelen. Een Johannes die aan zijn borst aanlag; een Petrus die uitriep: „Heere, tot wien zouden we heengaan. Gij hebt de woorden des eeuwigen levens“. Een vrouw die de soom van zijn kleed knuste. En daaromheen een breede schare van zoekende zielen, die hem eerst volgden en dan weer afvielen. Nog iets verderop en andere schare, die hem wel steunende wilde. En aan den zelfkant daarbuiten de Pharisee's, die hem haatten, de spotters die hem belasterden, de naar bloed dorstenden om hem zijn kruis riepen, en onder dat alles daar voren dringende een Herodes, een Kajaphas, een Pilatus.

En thans?

Gaat 't niet nog zoo? Tot in zijn kerk zich noemde predikers van zijn Evangelie die afdingen op zijn Godheid; waarvan van alle gading, die in hem niet anders kunnen sien dan den Rabbi van Nazareth; geestelijk verdwaasden, die zich met hun begripsverinsel reeds boven Jesus stelden; en in steeds breeder kring alle geloof aan zijn hooge herkomst, aan zijn hemelschen oorsprong, aan zijn wonderdaden, aan de betekenis van zijn kruisdood versaat.

En onder dat alles, in tal van kringen, op de armen van geest, die 't nog voor hun Jesus durven opnemen, van giftige lippen 't gispreken van diezelfde verachting, die eens over onzen Holland is uitgegooten.

Ze hebben mij gemaad, ze zullen u smaden. Zoo sprak hij in profetische aandrift, en nog steeds wordt zijn profetie vervuld.

Dr. A. K.

PRO REGE

DOOR
Dr. A. KUYPER.

Van dit premiewerk voor abonne's op „De Heraut“ is thans deel III verzonden aan de intekenaren, die het voor dit deel verschuldigde bedrag voldeden, zoodat dezen nu het complete werk in hun bezit hebben. De intekenaren die een stel van drie losse banden bestelden, ontvangen dat gelijk met het Derde deel.

Intekenaren, die losse banden wenschen te ontvangen, maar se nog niet bestelden, wordt verzocht ten spoedigste hun verlangen kenbaar te maken, met bijvoeging van bedrag. Verkrijgbaar zijn linnen banden en banden met lederen rug en hoeken. Een stel van 3 losse linnen banden kost /1.80, een stel van 3 losse half-lederen banden /3.30.

Met het inbinden van ingenaalde deelen kunnen wij ons niet belasten. Adm. DE HERAUT.

8 Maart 1912.

Amsterdam, 8 Maart 1912.

De heer Willem Goeters, privaet-docent in de Theologie aan de Universiteit te Halle a. S., die reeds menige kostbare vondst voor onze Nederlandsche Kerk-geschiedenis uit Duitsche archieven aan het licht bracht, heeft thans een zeer omvangrijke studie ons geschonken over: *Die Vorbereitung des Pietismus in der reformierten Kirche der Niederlande bis zur Labadistischen Krisis, 1670*, waarin hij het tijdvak na de Dordtsche Synode behandelt en wel bepaaldelijk het streven van Voetius en zijn kring om tot een „nadere reformatie“ van de Kerk en haar zedelijk en geestelijk leven te komen.

Het schijnt, dat dit tijdvak onzer geschiedenis in Duitsland vooral de aandacht trekt. Reeds twee Duitsche geleerden van naam H. Heppel en A. Ritschl hadden, bijna tegelijkertijd, een *Geschiede des Pietismus in der reformierten Kirche* het licht doen zien, waarin hoofdzakelijk het zogenaamde Pietisme ook in onze Nederlandsche Kerk behandeld werd. Toch waren deze beide studiën, in 1879 en 1880 verschenen, hoevel uitnemendse ze ook boden, thans reeds eenigermate verouderd en kon ook niet gezegd, dat de schrijvers zich voldoende op de hoogte hadden gesteld van de rijke literatuur, die over dit onderwerp in de 17e eeuw verschenen was. De nieuwe studie, die de heer Goeters van het onderwerp gemaakt heeft, waarbij hij zich uitsluitend tot Nederland beperkt, overtreft door grondigheid en degelijkheid dan ook verre zijn beide voorgangers. Ze dwingt bewondering en eerbied af voor een geleerde, die hoevel een vreemdeling in ons land en onze geschiedenis, zich zoo volkomen op de hoogte wist te stellen van deze belangrijke episode en daarover zooveel nieuw licht wist te verspreiden, waarmede elke minnaar onzer vaderlandsche kerkgeschiedenis winst kan doen.

Daar de heer Goeters, evenals Heppel en Ritschl, van *Pietismus* spreken blijft, achten we onjuist, want de naam *Pietisme* heeft nu eenmaal in de geschiedenis een zeer bepaalde betekenis gekregen en is verbonden aan een geestelijke beweging in Duitsland, die, al mag ze op sommige punten zekere overeenkomst vertoonen met het streven der Hollandsche puriteinen, toch in beginsel te zeer daarvan verschilt, dan dat beide over één kam kunnen worden gescheven. Het kan niet anders dan verwarrend werken, wanneer men dien uitheemschen naam op onze puriteinen toepast. Maar al mag de titel van zijn werk daardoor minder juist zijn, de heer Goeters toont toch in zijn werk zelf, dat hij veel beter dan Heppel en Ritschl begrepen heeft, wat het eigenaardige karakter en doel van deze Hollandsche beweging is geweest, en gewoonlijk geeft hij dan ook aan deze beweging den alleen juiststen naam van *religieus-kirchliche Reformbestrebung*, waaruit reeds blijken kan, hoe weinig deze beweging met het *Pietisme* te maken heeft, want het *Pietisme* heeft voor een kerkelijke reformatie al zeer weinig gevoeld. Wat hier misleidend werkte, was dat Voetius en de zijnen in navolging van de Engelsche puriteinen vooral nadruk legden op de praxis pietatis, de practijk der Godszaligheid, en de klank van dat woord pietas aan het Duitsche pietisme deken deed. Meer dan overeenkomst in het gebruik van dat woord pietas was er echter niet, want wat Voetius en de zijnen onder de practijk der godszaligheid verstanden, was geheel wat anders, dan het op Lutherischen bodem opgekomen *Pietisme*. De term door Voetius en de zijnen zelf gekozen, het aandringen op een „nadere

reformatie der Kerk“, drukt dan ook veel juistler hun streven uit.

De heer Goeters heeft zijn werk in twee deelen verdeeld; het eerste deel handelt over *Die Entwicklung der kirchlichen Reformtendenzen bis 1666* en teekent eerst het ontstaan der deze reformatische beweging onder de Nederlandsche Calvinisten; daarna hoe deze reformatische partij zich in ons land heeft uitgebreid en Voetius als haar leider heeft gekregen; vervolgens in welke verhouding het Engelsche puritanisme staat tot het Nederlandsche Calvinisme; in een volgend hoofdstuk welke religieuze bewegingen in dienzelven tijd gevonden werden bij de andere kerkten, Remonstranten, Lutherischen, Mennonieten en Collegianten; terwijl daarna zeer uitvoerig geschilderd wordt, wat de theologische eigenaardigheid was van deze reformatische beweging, en in een slothoofdstuk korter wordt behandeld de strijd, dien deze reformatische partij gevoerd heeft tegen Cartesius, Coccejus en Maresius. Het tweede deel behandelt dan de Labadistische krisi van 1666 tot 1670.

Op de vele vraagstukken, die de heer Goeters hier aan de orde heeft gesteld, uitvoerig in te gaan, gedooft noch de aard van ons blad noch de plaatsruimte. We moeten ons daarom beperken tot een kort overzicht van den inhoud en een warme aanbeveling van het werk, dat verdient in de handen van al onze predikanten te komen. Want niet alleen geeft de heer Goeters een zeer goed overzicht van dit tijdvak onzer geschiedenis en brengt hij uit weinig bekende werken en archieven een schat van bijzonderheden aan den dag, maar hij heeft met groote helderheid en scherpte van blik ook de verschillende stroomingen in ons kerkelijk leven weten te onderscheiden en daardoor metterdaad een verrassend en nieuw licht doen vallen op de verhouding van de Gereformeerde leiders van die dagen. Hierbij komt, dat de mannen, wier arbeid en streven hier geteekend wordt, zoals Voetius, Amesius, de Teelluck's, Lodenstein, à Brakel, Saldenus enz. nog altoos bij ons Gereformeerde volk in hooge achting staan en hunne geschriften, voor zoover ze in 't Hollandsch geschreven of vertaald zijn, gaarne worden gelezen, en dit boek als uitstekende handleiding dienst kan doen, om de eigenaardige geestesrichting dezer mannen beter te doen kennen. En wat zeker niet de geringste aanbeveling is, de heer Goeters voelt blijkbaar groote sympathie voor het Nederlandsche Calvinisme en prijst vooral de zedelijke kracht, die van het Calvinisme is uitgegaan.

Voor al dit laatste opzicht is dit werk van een vreemdeling zeker beschamend voor onze Nederlandsche Theologen, die gewoonlijk over Voetius en de zijnen zeer slecht te spreken zijn. De heer Goeters is zeker niet blind voor de gebreken, die Voetius aankleefden, maar er spreekt uit zijn werk toch een bewondering en eerbied voor den Voetiaanschen kring, die het Calvinistisch hart goed doet.

Aan de Leidsche Theologen moet de lof worden toegekend, dat ze met onverdroten ijver zich gewijd hebben aan hun nieuwe vertaling van den Bijbel. Nauwelijks is als vrucht van jarenlange studie de overzetting van het Oude Testament gereed, of Prof. Dr. H. Oort gaf thans in het licht het Nieuwe Testament, op nieuw uit den grondtekst overzetzend en van inleidingen en aantekeningen voorzien. De moderne bijbelvertaling is daarmee voltooid.

Da. Lindeboom, van Gorkum, heeft in het Gereformeerde Tijdschrift van Februari 1912 deze nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament aan een zeer zakelijke critiek onderworpen, waarop we gaarne ook in ons blad de aandacht vestigen. Hij brengt hulde aan de werkkraft en volharding van Prof. Oort, die op zijn hoogen leeftijd zulk een reuzenarbeid ondernemen durft, en aan de wetenschappelijke vaardigheid en onvermoeide toewijding, waarvan dit werk getuigt. Maar hij toont tevens aan, hoe deze nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament, evenals die van het Oude, niets anders is en bedoelt dan om het moderne standpunt omtrent de Schrift te propaganderen. Hoe weinig er onder de handen der moderne critici van het Nieuwe Testament overblijft, blijkt uit de „inleidingen“, waaruit Da. Lindeboom de volgende citaten geeft:

Zoomin als het O. T. is ook het N. v. Prof. Oort het Woord Gods. In het N. T. ziet hij niet anders dan een bundel geschriften, die de veelsoortige stroomingen van het Christendom der eerste twee eeuwen“ weerspiegelen, en „in zijn geheel een beeld van het Christendom van het midden der tweede eeuw“ geeft. De wereld, waarin het N. T. ons verplaatst, is voor hem „een wereld, waarin veel verwarring heerscht. Een groot aantal godsdienstige meeningen en voorstellingen, meestal bij elkander passend, soms echter met elkaar strijdend, vele aantrekkelijk, eenige ons koud latend, zelfs min of meer aanstootelijk, gaan dan aan onzen geest voorbij.“ Toch wordt wie zich de inspanning getroost, het N. T. goed te verstaan, z. i. „rijkelijk beloond: hij aanschouwt beelden van zedelijke voortreffelijkheid en vurig geloof, die onvergetelijk zijn; hij vernoot woorden waarvan de weerga nooit was gehoord, diepe en teedere woorden, openbaringen van een zeer rein en innig gemoedsleven“.

De Evangelien zijn „het kostelijkste gedeelte van het N. T.“, maar — niet betrouwbaar. De evangelisten gingen heel vrij te werk met de overgeleverde stof en waren lichtvaardig in het oververtellen. „Wat de Evangelien, indien wij daaruit Jesus en zijne omgeving willen leeren kennen, het meest onbetrouwbaar maakt, is de vrijmoedigheid waarmee men oordijls zijn denkbeelden aan een groot men toeschreef.“ De schrijvers „schroomden niet Jesus onderwijzen te laten geven in alden waarin zijn aanhangers van volgende tijden belangstelden, hem zelfs vraagstukken te laten uitmaken die in zijne dagen nog niet aan de orde waren; zoals men

hem ook toespeelingen in den mond legde op feiten, die eerst lang na zijn dood hadden plaats gehad.“ Toch zijn voor de kennis van den oorsprong des Christendoms de Evangelien „nagenoeg de enige bronnen“. „Omtrent de levensgeschiedenis van Jesus staat weinig vast.“ Tot dit weinige behoort dan, dat hij, de „zoon van Maria en Josef, den timmerman, te Nazaret geboren“ werd. Meer is bekend van „hetgeen hij op goede gronden mogen houden voor de kern zijner prediking“. De vormen echter, waarin zijne denkbeelden gekleed zijn, komen voor rekening der evangelisten; deze „kunnen er blijkbaar dikwijls niet bij; zij miskennen den zin der woorden, verzwakken ze menigmaal door het verband waarin zij ze plaatsen, en door hetgeen zij er aan toevoegen“.

Voor den hooge leer is geen enkel der evangelien van den man, wiens naam het draagt, evenmin als z. i. het boek der Handelingen van Lucas kan zijn. Dit laatste is ook al „seer onbetrouwbaar, niet alleen in het verhalen van wat Paulus heeft gedaan en ondervonden, maar wat erger is, in het weergeven zijner denkbeelden“. Van de Brieven, die op naam van dezen apostel staan, zijn alleen echt: Galaten, 1 en 2 Korinthe, Filippensen, 1 Thessalonicensen en Filémon. „Tegen den Paulinischen oorsprong der overige zijn te ernstige berispingen dan dat men dien kan aannemen“.

Na voorts ook uit de aantekeningen bij den tekst gemaakt, verschillende proeven van deze moderne critiek te hebben meegedeeld, gaat Da. Lindeboom aldus voort:

Zooewel uit de inleidingen als uit de aantekeningen blijkt, gelijk men ziet, dat Prof. Oort ten opzichte van de historische critiek tot het uiterste gaat. Alle conservatisme is hem vreemd. Een enkele maal moge 't woord „waarschijnlijk“ wijzen op eenige reserve, in den regel zijn zijne uitspraken even stellig als beslist. De hooge leer weet het, en niets staat hem in den weg om „met voldoende zekerheid de leken te kunnen voorlichten“.

Het kan niet anders of zelfs in vrijzinnigen kring zal de sympathie, waarmee deze arbeid ontvangen wordt, niet onverdeeld zijn. Prof. Meyboom, die in zijne geciteerde voorrede wees op „de verdeeldheid ten aanzien van de resultaten, vooral op het gebied der Evangelien-critiek en op dat der Paulinische brieven“, sprak ongeveer ter zelfder tijd in de *Hervorming* 1) als zijn meening uit: „Allerwege staat alles op losse schroeven“. Naar Harnack, dien ook Bakela erkent als „de grootste autoriteit op dit gebied“, beginnen hier te lande velen te luisteren. Gelijk bekend is, wil deze Berlijnsche hooge leer, dat men op N. T. gebied meer met de traditie zal rekenen, en houdt hij zelf nagenoeg alle N. T. boeken voor echt. Wel heeft nog pas Prof. Eerdmans de orthodoxen gewaarschuwd 3), in Harnacks inzichten „geen terugred“ te zien, die het conservatisme reden tot juchten zou geven, aangezien „de teruggetreden critiek der orthodoxie het recht verstand van de H. Schrift betwist“, maar deze waarschuwing lijkt wonderveel op een poging, om den terugtocht eenigzins eervol te dekken.

In een overigen waardeerende aankondiging van Prof. Oorts werk 4) stelt de moderne predikant Dykema met betrekking tot diens inleidingen en aantekeningen de vraag: „Zijn deze nu betrouwbaar? Kan men er zich veilig op verlaten?“ en beantwoordt die aldus: „A'lererst zij geconstateerd, dat er ten opzichte van de Nieuw-Testamentische problemen nog volstrekt geen eenstemmigheid is, en dat er bij name over den oorsprong van 't Christendom nog veel gestreden wordt“. Voorts, deed Prof. Oort een goed werk door zich in de verschillende strijdpunten partij te stellen en met de vaardigheid van een Alexander ergere dan Gordiaansche knopen door te hakken“. Rinkelijk, „zijne vertaling zal binnen niet al te langen tijd om om opvolger roepen 5), maar intusschen geeft zij wat tot op dezen als nieuw licht ontstoken werd“.

In vele bewoordingen wordt Oorts' werk hier (telijk) verouderd verklaard, eer het nog compleet is verschenen. Het ligt buiten het bestek van een recensie-artikel, deze kritische opvattingen te bestrijden. We vermelden ze alleen, om het karakteristieke van deze nieuwe vertaling te doen nitkomen. Zij, die de historische critiek aanvaarden, erkennen trouwens reeds zelve, dat het onbevooroordeeld-zijn van haar beoefenaars maar schijnbaar is. Merkwaardig is de uitspraak van Da. Dykema, dat men ook in een sulver wetenschappelijk bedoeld werk, naar 't woord van Goethe, wel eerlijkheid, maar geen onpartijdigheid van een mensch ethischen kan. Dat van moderne, en ook van ethische zijde de Schrift wordt verworpen als het Woord Gods, vindt men zijn oorszaak in de resultaten der historische critiek, maar steeds meer algemeen en openhartig wordt erkend, dat te dien opzichte de grootst mogelijke onsekerheid heerscht, maar in hun standpunt en beginsel.

Het is niet anders: Prof. Oort gebruikt de inleidingen en aantekeningen van zijn werk om hypothesen te populariseren, geliefkoosde hypothesen ongetwijfeld, maar toch niet meer dan... hypothesen, welke door den een na den ander zijner geestverwanten worden losgelaten. Ik herinner hier aan wat Agnotos in het moderne *Theologisch Tijdschrift* schreef 6), omtrent de wonderverhalen in O. en N. T., die hij zelf niet geloofde: „... de historische critiek, zoals het oud-modernisme zich die denkt, verwerpt zulke verhalen als historie, niet op grond van de documenten, maar omdat men niet aan wonderen geloofde. Geloofde men daaraan wel, dan zou men op grond der documenten willen aannemen, wat men nu beweert te verwerpen op grond der documenten... Ieder, die aannemt, dat nog in de tegenwoordige wereld bovennatuurlijke ingrijpen plaats heeft, en dus leeft in de wereldbeschouwing van de Bijbelschrijvers, zal op grond zijner historische waardeering al feit aanvaarden, wat een ander krachtens zijne historische critiek als feit verwerpt. Dat men dit vroeger niet juist zag en waande de documenten geheel „onbevooroordeeld“ te kunnen naderen, is geheel buiten kijf“.

Is een krasser veroordeeling van Prof. Oort's oud-moderne standpunt denkbaar?

Ten slotte wijst Da. Lindeboom er op, hoe ook de vertaling zelve wel op menige plaats den grondtekst juist weergeeft, maar daarentegen mist de eigenaardige wijding, die onze Statenoverzetting heeft. Soms, zegt

- 1) No. 51, 1908.
- 2) Bl. 356. Inleiding op de Handelingen der Apostelen.
- 3) N. R. C. van 6 Dec. j.l., Avondbl. A.
- 4) N. R. C. van 6 Juli j.l., Avondbl. A.
- 5) Ik cursiveer, L.
- 6) Zie hierover breder: *Geref. Tijdschr.*, jg. XI, blz. 410 v.v.

hij, vraagt men zich af, of de vertaling met opzet zoo is gesteld, dat het gewijd karakter, dat de goddelijke schoonheid van het Nieuwe Testament teloor moet gaan. En de voorbeelden, die hij hiervan geeft, zijn metterdaad afdoevend. Zelfs de moderne predikant Dykema erkende, dat deze nieuwe vertaling „haast banaal“ klinkt en de Statenvertaling heel wat plechtiger, voornamer en stichtelijker het Nieuwe Testament weergeeft dan Prof. Oort dat doet.

Toch neemt deze critiek op den arbeid van Prof. Oort, die volkomen juist is, niet weg, dat ook deze arbeid van moderne zijde voor ons beschamend is. Da. Lindeboom wijst hierop terecht:

In de tweede plaats komt het tot ons met een ernstige aanklacht, die ons beschamen moet. Waar zijn de Schriftgeloovigen geleerden in ons vaderland, die zoveel tijd en kracht geven aan de bestudeering der H. Schrift als van moderne zijde geschiedt? Neen, men mag niet voorbijzien dat voor modernen de moeilijkheden, aan een nieuwe bijbelvertaling verbonden, lang zoo groot niet zijn als voor ons. Hun bijbelbeschouwing brengt dit mede. Het is voor hen slechts een kwestie van wetenschappelijke krachten en financiële middelen. Wij echter staan bovendien voor de groote albeheerschende vraag: wie zal dit werk ter hand nemen? Kan het, die versplintering die het Gereformerd kerkelijk leven onzer dagen geeft te aanschouwen, evenals in de 17de eeuw uitgaan van een Synode? En zoo niet, welke weg moet dan hiertoe worden ingeslagen?

Al geven we echter grif toe, dat wij hier staan voor een zeer ernstig beswaar, daarmee kan toch niet worden verontschuldigd, dat er onzerzijds op dit gebied zoo goed als niets wordt gedaan. Stel, het genoemde beswaar vond binnen korten tijd gereede oplossing, dan zou 't nog sêr te vraag zijn, of het ontbreken van genoegzamen evangelischen voor-aard niet een groote hinderpaal blijken zou.

Zal er van een nieuwe overzetting der H. Schrift ooit iets komen, dan hebben we mannen noodig vol des geloofs en des H. Geestes, wetenschappelijk duchtig toegerust, die niet wachten tot het plan zijn beslag heeft gekregen, maar terstond de hand aan den ploeg slaan, en zich tot nauwkeurige exegetische voor-sindie zetten. Er moet voorbereidend worden gearbeid, in de richting, die na korter of langer tijd tot een nieuwe vertaling zal kunnen leiden.

De Nationale Christen-Overofficieren-Vereeniging zond ons het volgende ter plaatsing:

In den dienst.

Aan de lotelingen van de lichte van 1912, die in de maand Maart onder de wapenen moeten komen.

De tijd nadert, dat ge geroepen wordt u te oefenen in den krijgadienst.

Veel zult ge dan zien, hooren en doen, wat u tot nu toe geheel vreemd was.

Velen zien met angst en vrees dien tijd nadere.

Wat tot nu toe van het militaire leven geboord werd, was niet aannemend te noemen.

Mogen wij u een goeden raad geven?

Laat u toch niet afschrikken door de geruchten, die onder ons volk de ronde doen over allerlei verschrikkelijke en ruwheid, waaraan ge zoudt moeten meedoen, of... de spot en verachting van kameraden op den hals halen.

Die voorstelling is onjuist.

De tijd van het gooien naar een bidder met swaertjes spek, maneketels, modelsoenen en andere projectielen, is gelukkig reeds lang voorbij.

Het kasernenleven is... zoals de miliciens dat zelf maken. De enkele vrijwilliger, die er is, in vergelijking van het groot aantal militieplichtigen, (soo goed als zonder uitzondering jonger in jaren dan de miliciens) kunnen zeer weinig invloed op den toon van het onderlinge verkeer uitoefenen.

Laat niemand uwer zich zijn opvoeding schamen, noch schande aandoen.

Leef in de kaserne zoals ge dat thuis gewoon waart.

Wij geven u de verzekering, dat het door alle superieuren op prijs gesteld wordt.

Begin, vanaf het eerste oogenblik, dat ge in de kaserne komt, uit uw wandel te laten zien, wie ge zijt en welk beginsel ge zijt toegedaan. Met bescheidenheid, maar toch ook sonder bleuidheid.

Laat nooit het gebed na. Ge zult onder vinden, dat dit u krachtigste wapen is.

Leest regelmatig op geschikte tijdstippen in uw Bijbel; vader of moeder zullen zeker niet vergeten, dit boek u mede te geven.

Het is wel mogelijk, dat ge eens een schimpwoord of een minachtend lachje van een uwer kameraden zult hooren of zien, maar wat deert u dat? Zullen wij, die de eere van Christus dragen, ons onttrekken aan Zijne smadheden? Behandel dit personeel steeds met voorkomendheid, maar ook, bidt voor deuziken. Zij missen nog zooveel.

Gaat ter kerke uwer gezindte, verzinkt het catechetisch onderricht niet en bezoek trouw het Tehuis voor Militairen. Dit zijn met het gebed en het onderzoek van Gods Woord de middelen, door God zelf gegeven u tot steun en sterkte in de omgeving waar ge u in geplaatst zijt.

In ieder garnizoen vindt ge enkele onderofficieren, die gaarne bereid zijn u van dienst te zijn, wanneer ge vreemd zijt, hulp of inlichtingen noodig hebt.

Klopt gerust bij deze onderofficieren aan, so zullen u niet wegzenden, maar helpen.

In ieder garnizoen is een afdeling of correspondent onder vereeniging, die door verspreiding van *Onze Gids* u tegemoet treedt.

In *Onze Gids* vindt ge alles wat ge noodig kunt hebben voor uw garnizoensplaats.

Mogen we hieraan nog toevoegen, wat Da. Schouten in de *Geldersche Kerkbode* naar aanleiding van dit schrijven opmerkt en dat metterdaad ten volle de aandacht van onze Gereformeerde ouders verdient:

Dit stukje van de nationale Christen-overofficieren-vereening heeft een volle sympathie. Wij hebben hier nog een enkel verzoek bij te voegen. Laten de ouders en de kerkeraden toch aan den predikant of aan den kerkeraad van de garnizoensplaats bericht zenden van de aankomst van hun zoons en van hun (doop) leden. Elk jaar wordt op deze hoogst gewichtige zaak in onderscheidene bladen de aandacht gevestigd.

tigd en Gewoonlijk nog kom Indien d bericht geling va hem ters Gebeurt bij zijn verzaakt, moeite o te bren door de den moed Dit all indien bij komst. V en kerke held vesti zaak van

Van b dat we onlangs a predikant richting gemeld, eenigling gerekend Gaarne stellen, echter n meerd n Wijngaar „Het zegt de gelegenhe te hooren behoeften orthodox de ethisc reformeer

Voo

In harte eene rede Kerk te W / s 50; van Kerk B te

Koortfj

J. J. Ks Groningen. toepasselijk Heeren. T U. M. 1912 De geacht dien Da. K. GULDENAR predikant, De herinneren toen ook in nog in de meerde pred nog zoo s hooren hee FRIESLAND jaar, de D 'n zoo gro waardeering generatie vs Hervormde wel aan dit Het zijn d Friesche v hebben be die hebben. Zij waren i meerde waai k daarom. hijn tijd so dat het op moest nullo gekomen in. Trouw aa J. J. KNAF, evenals in gedaan „n bu Die Cate herinner ik Te Tjst, vader van Groningen behoorden stichtelijke achte mij groote appar tot mijn cat 'n plaats te wijlen KNAF. E Voto, dan ook zoo fabrikage vs nog niet. leerredpen gen omag - VIKER'S LUN NEDERLANDS schen tekst, rusting, ma met KNAF, wege den te dat dese m als ik oolt v Catechismen maar we v den Holland tijnchen tek slechte wijz insicht in de En op den rrechtinnighe Dan, om bundel van komen. Ala was, heb ik enkelen drup dat ik bere zoo blijken, lang niet ve Met dit eigenaardige De flesch al lastig te h onsvier, ma Maar, laat seggen in d die ik onts thans versch onafdenbare chismus beh